

מאורות

אורות ישראל
מכללת אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללת מורשת יעקב
ומכללת אורות ישראל

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

ברכות הנישואין

שבע ברכות

כישוריו המיוחדים רק לו והחיבור בין איש לאישה יוצר אדם, שבנינו כעת. כשהוא שלם, יהיה "בניין עדי עד", שיהיה עסוק כל ימיו בבנייה ובהתחדשות ושאיפה לקרבת אלוקים. האיחוד של האיש והאישה בנישואין הוא בעצם סמל לאחדות הקב"ה בעולם (איש ואישה הם כביכול שני עולמות נפרדים, אך במהותם הם אחד. כך העולם: נראה כמפורד וכמובדל מריבוננו של עולם, אך באמת "לית אתר פנוי מיניה").

הברכה החמישית מובנת היטב לאחר הברכה הרביעית, שכן אנו מברכים: "שש תשים ותגל העקרה [ארץ ישראל] בקיבוץ בניה [עם ישראל] לתוכה בשמחה, ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה". ארץ ישראל עברה תהליך דומה לאיש ולאשה (הפרדה וחיבור). בניה, עם ישראל החי בתוכה בשלמות עם בית מקדש ונבואה, הופרד ממנה ורק עם תום הגלות וקיבוץ בניה לתוכה בשמחה, נזכה לראות בחיבור המחודש בין העם לארץ בשמחת ציון.

הברכה השישית מיוחדת לשמחה השלמה ששרתה בנישואי אדם וחוה: "שמח תשמח רעים האהובים כשמח יצירך בגן עדן מקדם, ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה". השמחה בגן עדן הייתה שלמה. לא הייתה לאדם ולחוה התלבטות אם להינשא או לא. אין על מה לוותר, אין מישהי טובה ממנה, אין מישהו מתאים ממנו. כשאין פשרות, יש שמחה שלמה. אנו מברכים את הזוג שירגישו גם הם ביטחון בהחלטתם להתחתן ויזכו להתחדשות של אדם וחוה בגן עדן; מתפללים ומבקשים מהקב"ה שייתן להם שמחה והתחדשות בזוגיות ובעולם שנברא עבורם ו...עבורנו.

הברכה השביעית והאחרונה עניינה בחיבורים – בין השמחה והששון (השמחה הכללית) לחתן ולכלה (שמחה פרטית); בין קול הגאולה הנשמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים למצהלות החתנים. הברכה מסתיימת ב"ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה". החתן והכלה מהברכה השישית עדיין שני אנשים הם – חתן וכלה, ואילו הברכה השביעית, החורזת את הכול, הופכת אותם לאחד, השמחים זה בזה, ובגאולה – החתן עם הכלה.

הברכות יפות ומרגשות ומהוות עצות טובות לחתן ולכלה הבונים את ביתם כחלק משרשרת בתים יהודיים נאמנים וכשרים. הזוג מתחיל את חייו כאדם נפרד (איש ואישה), ממשיך ביחד כזוג ומקים את ביתו בתוך עם ישראל כחלק מתהליך הולך ומתקדם של גאולה.

נסיים בפיט הנכתב לחתונות הנערכות בחודש ניסן, אך מבטא את שמחת הפרט השזורה בכלל:

"תַּעֲמֹד הַחֶפֶז, יִתְגַּשֵּׁם חֲזָיוֹן / בְּחֶדֶשׁ שְׁנֵינֶךָ בּוֹ מְקֻדָּשׁ אֶל-ל עֲלִיּוֹן / תִּבְנֶה עִיר הַקֹּדֶשׁ, תִּפְּלֹן עִיר צִיּוֹן.

תִּהְיֶה חֶפֶז נְשׂוּאֵיכֶם לְשִׁכְנָה רְצוּיָה / כְּמֻקְדָּשׁ עַל הָאָרֶץ בּוֹ תִּהְיֶה מְצוּיָה / הַדּוֹד לֵה' עַל חֶסֶדוֹ הַלְלוּיָהּ"⁴.

אריאלה בן זמרה

מרצה במכון לחינוך ואמונה בימינו

פרשת קרח

כדבר שבשגרה, בכל חופה מגיע הרגע שבו מכבדים רבנים ובני משפחה לומר בקול רם ברכה מתוך שבע ברכות. כולנו מכירים את המנגינות ומצטרפים בעיקר לברכה האחרונה. ברם, האם יש סדר פנימי לברכות? ננסה לבאר את הברכות מתוך ראייה שהברכות מסודרות במעגלים שונים הקשורים לבני הזוג: כבוד המקום (הקב"ה), בריאת האדם ויצירת האישה, שמחת עם ישראל וירושלים עד לגאולה שלמה.

מסתבר שהמקור לברכת הנישואין, אותן שבע ברכות, הוא בברייתא המובאת בגמרא (בבלי, כתובות ז ע"ב – ח ע"א):

ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות מאי מברך אמר רב יהודה בא"י אמ"ה שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה ה' יוצר האדם שוש תשים ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה שמח תשמח רעים האהובים כשמח יצירך בגן עדן מקדם ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה ברוך אתה ה' אמ"ה אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רינה דיצה חדוה אהבה ואחוה ושלוש וריעות מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם בא"י משמח חתן עם הכלה.

בימינו, הברכה הראשונה מתחת לחופה היא ברכת היין, שכן אין השמחה שורה אלא בין, המעיד גם על חשיבות. כלומר בברכה זו אנו מעידים על חשיבות ועל רצינות המעמד.

הברכה השנייה, "שהכל ברא לכבודו", עוסקת בנקודת אמונה פנימית המעניקה מעצמתה לבניית הבית. העולם כולו נברא לכבודו של הקב"ה: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנאמר: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו"¹. המאירי מפרש את הברכה הזו בשני פנים: היא מרוממת את שם ה' אשר ברא את האדם, וכן העולם מתרומם ומתעלה על ידי האדם. ככל שהאדם עוסק בפרייה ורבייה מתרבה כבוד ה' בעולם ("לא תוהו בראה לשבת יצרה"). לכן הקדים את ברכת "שהכל ברא לכבודו" לפני ברכת "יוצר האדם".

הברכה השלישית, "יוצר האדם": האדם נברא, על פי חלק מהדעות, כמכלול של איש ואישה, ושניהם ביחד נקראו "אדם"². ניתן לומר שברכה זו עוסקת בבראשית, במחשבה הראשונית אחריה, שאחרי יצירת אדם ראשון באה המחשבה, "לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו".

הברכה הרביעית,³ "אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד, ברוך אתה ה' יוצר האדם", מבחירה לנו שהמציאות של אדם אחד לא הייתה מציאות שלמה, ויצירת אדם שלם נובעת דווקא מההפרדה. בדרך זו כל אחד מבני הזוג יכול לפתח את

³ מבוסס על הרב קנוהל, "איש ואישה".

⁴ בתוך עלון ישיבת הר עציון, יצחק ברט, קול ששון וקול שמחה.

¹ אבות ג, יב.

² רעיון זה מובא גם בכתובות ח ע"א; עירובין י"ח ע"א.

אהבת ישראל שבמחלוקת קרח

ר' שלמה זלמן הכהן קוק ז"ל נסע פעם בתור שד"ר מארץ ישראל כדי לאסוף כספים למען היישוב היהודי בארץ. באחת הקהילות שבהן ביקר מצא הרב מחלוקת גדולה בין הגבאים ובין מתפללי בית הכנסת. ראשי הקהילה ביקשו מהרב שיפטר בין הצדדים החולקים. נענה הרב בחיוב ובדרשתו בבית הכנסת, שבה החל להעלות רעיונות לפרשה, שאל: מדוע גמל מטהו של אהרון שקדים דווקא ולא פרי אחר? אלא שרמז יש כאן לתוצאותיה של מחלוקת. בפרי השקד יש שני מינים: שקד מר ושקד מתוק. יש שקד שהוא מתוק בתחילתו ואולם בסופו הוא מר, ויש שהוא מר בתחילתו ואולם מתוק בסופו. כך גם ענייני המחלוקת: יש מחלוקת שהיא מתוקה בתחילתה, כל צד מתנצח ומביס את חברו, אולם מחלוקת כזאת סופה רע ומר; ויש מחלוקת שהיא מרה, שבתחילתה קשה לוותר ליריב, אולם סוף הוויתור הוא להביא מתיקות, כיוון שהמחלוקת תיעלם. הדברים נכנסו ללב הקהל והמחלוקת יושבה (עיטורי תורה, ה' עמ' 113).

פריחת מטהו של אהרון מובאת בפרשתנו לאחר שמחלוקת קרח הסתיימה והיה צורך לתת אות שימחיש באופן סופי את בחירתו של אהרון ושבטו לכהונה על ידי ה'. הרב שלמה זלמן אורבך נתן טעם אחד לפריחת פרי השקד דווקא, שהשקד ממחיש מצבי מחלוקת, כפי שמתואר למעלה. הרב שמשון רפאל הירש, בפירושו לתורה, נותן טעם נוסף לעניין:

כלום אין כל ענפי עצי הפרי דומים זה לזה? בכולם יש נבטים של עלה, פרח ופרי, אדמה אחת נושאת את כולם, מי הגשמים המשקים אותם באים לכולם ממקום אחד. רוח אחת מנשבת בכולם וכולם ניאותים לאור החמה. ואף על פי כן אחד הוא השקד בין כל חבריו בשדה. ובמה יחודו? בשקידה שעל שמה הוא נקרא. בהתמסרות ערנית וזריזה הוא עושה את המוטל עליו ובכך הוא מקדים את כל אחיו האילנות. בעוד הם נמלכים בדעתם, כבר השלים הוא את מפעלו והוא מקדים מיד את התכלית, שהוא הפרח עושה הפרי, שהרי כל עצמו לא בא אלא

לעשות פרי. לצורך הפרי הוא מוציא אחר כך את עליו, לאותה תכלית הוא מכין ומכוון את כל לשדו. אך זוהי בדיוק רוח הלוויים שבזכותה זכה שבט לוי להיות מייצג התורה והמקדש, שכן רק בני לוי נענו לקריאה "מי לה' אלי" ונאספו אל משה, ורוח זו תעבור בירושה בתוך העילית של משפחת הלוי באהרון ובבניו. יחד עם זה, הרי כאן הבטחה מנחמת, כי השקד רק מקדים לפרוח ולעשות פרי, הוא עובר לפני חבריו בשדה ומקדים אותם בהתפתחותו והם עתידים לבוא בעקבותיו. כך הדבר בלויים ובבני אהרון: הם עוברים לפני אחיהם בהתפתחות הרוח ובדרך החיים ושאר השבטים נקראים לבוא בעקבותיהם ולסגל דרך זו לעצמם (במדבר יז, כג).

לפי דעה זו, אין המקל מסמל משהו בעניין המחלוקת, אלא מקל השקד מסמל משהו במהותו של שבט לוי. לא סתם נבחר שבט זה מכל ישראל, אלא שבט לוי מגיע לתכליתו מהר מכל האחרים, תכלית בעבודת ה' שאותה הוא מפיץ אחר כך בעם כולו.

באוצר המדרשים יש סקירה היסטורית למטה זה:

מקל הוא שברא הקב"ה אותו בערב שבת, כשברא את עולמו, והקב"ה הפקידו לאדם הראשון, ואדם הראשון הפקידו לחנוך, וחנוך הפקידו לנח, ונח הפקידו לשם, ושם לאברהם, ואברהם ליצחק, ויצחק הפקידו ליעקב, ויעקב הורידו למצרים והפקידו ליוסף, וכשמת יוסף שללו המצרים את ביתו והביאו אותו מטה פלטרין של פרעה ויתרו היה אחד מגדולי חרטומי מצרים וראה אותו מטה חמדו בליבו וגנבו והביאו לביתו [...] ועוד כמה ימים וכמה שנים היה המטה מונח בבית יתרו [...] עד שפעם אחת לקחו בידו ונכנס לגינה ונעצו בקרקע ושם בגינה לקחו ומצאו שפרח ויצץ ציץ ויגמלו שקדים (אוצר מדרשים עמ' קמ"ן).

למטה זה יש היסטוריה ארוכה מאז ששת ימי בראשית. מכך ניתן ללמוד שחז"ל רצו להראות לנו אות לתכנית האלוהית שבבריאה, שאהרון ובניו הם חלק ממנה.

אפרת פרנקל

סטודנטית בהתמחויות לספרות, לחינוך חברתי קהילתי ובמכון לחינוך ואמונה בימינו

ברוריה מכמן

במעגלי העם היהודי

הנח"ל החרדי – גדוד נצח יהודה

ראשיתו של הנח"ל החרדי עוד בשנות השישים של המאה הקודמת, בעת שצעירים חרדיים שירתו ביחידה צבאית שנקראה "הנח"ל החרדי". יחידה זו נסגרה בשנות השבעים.

תחילת דרכו של הגדוד הנוכחי הוא ב-1999. המסלול הוקם כדי לאפשר לבני נוער חרדיים שאינם לומדים בישיבות להתגייס לשירות קרבי בצה"ל, בתנאים שיאפשרו להם לשמור על אורח חייהם: תפילות, שיעורי קודש ומזון כשר למהדרין. לבד מפעילות מבצעית שהיא בגדר פיקוח נפש, אין פעילות בשבתות. צוות המפקדים והמדריכים כולל חיילים בלבד ואין בו חיילות. את הגדוד מלווים רבנים בשיחות, בשיעורים ובסיוע בעניינים הלכתיים שונים. בפועל, משרתים בגדוד גם בחורים מנוער הגבעות ובחורים המעוניינים לשמור על מסגרת הלכתית שקשה לשמור עליה בשירות צבאי רגיל. בין המתגייסים יש גם חסידי חב"ד ומתנדבים מחו"ל.

עם הקמת הגדוד נוצרה בקרב החברה החרדית התנגדות רבה לקיומו, בשל החשש שהתגייסות חרדים תביא לצמצום מספר הלומדים בישיבות. משום כך מתגייסים לגדוד גם חיילים מתוך החברה החרדית שלא בהסכמת הוריהם. הם מוגדרים כחיילים בודדים וזוכים לתמיכה כספית וחברתית. גם מהצד החילוני יש המוחים על השפעת גורמים דתיים על הפעילות הצבאית.

חיילי הנח"ל החרדי משרתים במשך ארבעים חודש. מסלול השירות והאימונים שלהם זהה פחות או יותר למסלול האימונים של שאר יחידות חיל הרגלים, בהבדל אחד: לאחר שנתיים של שירות פעיל וקרבי יוצאים חיילי הגדוד לשנת לימודים. לקראת שלב זה הם עוברים אבחון תעסוקתי ובוחרים אחד ממסלולי הלימוד, ביניהם: השלמת בגרויות, לימודי מינהל עסקים, מכינה קדם אקדמית, תואר ראשון, מכינה להנדסאים, טכנאות מחשבים, בודקי תכנה, חשמלאים מוסמכים, טבחיות ועוד. עבור הלוחם החרדי מהווה השירות הצבאי מנוף המקנה הרגלי עבודה ומסגרת וכן אפשרות לרכישת מקצוע.

הגדוד ממוקם ופועל בבקעת הירדן ובגב ההר. הלוחמים עוסקים בלוחמה בטרור ובביטחון שוטף ומבצעים סיורים ומאבקים וכן חיילים המשרתים בתפקידי מינהלה, ביניהם אף מש"קי שמחה! חיילי הגדוד מצאו בו דרך לשלב את אמונתם ואת רצונם להשתלב בחברה הישראלית ולתרום לה ולעצמם.

מקורות:

- אתר הנח"ל: <http://www.nahal.co.il/Web/Units/Netzach/Default.aspx>
- "לוחמים עם ציצית" באתר מאקו: <http://www.mako.co.il/pzm-units/infantry/Article-2c7d99e17de0231006.htm>